

Postrzeganie Polaków oraz dobrostan imigrantek w opiniach kobiet z dawnych krajów radzieckich: wybrane aspekty

TATIANA KANASZ¹

ORCID: [0000-0001-7389-5683](https://orcid.org/0000-0001-7389-5683)

Akademia Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej

W spotkaniach z przedstawicielami innych kultur przyglądamy się sobie, porównujemy nasze doświadczenia, tworzymy pewne wyobrażenia o kulturze danego kraju. Celem badawczym jest przybliżenie tematyki postrzegania Polaków w doświadczeniach kobiet imigrantek z krajów poradzieckich, a także zrozumienie subiektywnego poczucia ich dobrostanu w sytuacji migracji. Podstawę analizy stanowią dane z długiej obserwacji mediów społecznościowych, publikacje naukowe, reportaże, blogi. Szczególną uwagę poświęcam spojrzeniu Białorusinek mieszkających w Polsce, także ze względu na niewielką liczbę tematycznych publikacji naukowych z perspektywy tej grupy społecznej. Ukazują te cechy Polaków, które imigrantki z Białorusi, Ukrainy, Rosji uznają za typowe. Inspirację czerpię z teorii kulturowych w socjologii emocji, wykorzystuję kategorię kultury emocjonalnej oraz ideologii emocjonalnej wobec płci autorstwa Arlie Russel Hochschild.

Słowa kluczowe: imigrantki, Polacy, Białoruś, Ukraina, Rosja, media społecznościowe, emocje, stereotypy

Perception of Poles and immigrants' well-being in the opinions of women from the former Soviet countries: selected aspects

In our meetings with representatives of other cultures, we look at each other, compare our experiences, create some ideas about the culture of a given country. The research goal is to explore images of Poles in the experience of immigrant women from post-Soviet countries, as well as to understand the subjective sense of their well-being in the situation of migration. The basis of the analysis are data from long observation of social media, scientific publications, reports, blogs. I pay special attention

---

¹ Kontakt: tatiana.kanasz@gmail.com

to the view of Belarusian women living in Poland, also because of the small number of thematic scientific publications from the perspective of this social group. The characteristics of Poles that immigrants from Belarus, Ukraine and Russia consider to be typical are presented. My inspiration comes from cultural theories in the sociology of emotions, namely the category of emotional culture and gender ideology by Arlie Russel Hochschild are used.

Keywords: female immigrants, Poles, Belarus, Ukraine, Russia, social media, emotions, stereotypes

Wprowadzenie

Autorka artykułu stawia przed sobą dwa cele. Z jednej strony, analizuje cechy charakteru Polaków w opiniach kobiet imigrantek z krajów poradzieckich (Ukrainy, Białorusi, Rosji). Z drugiej strony, przygląda się poczuciu zadowolenia z życia imigrantek, zwłaszcza tym aspektom, które dotyczą ich odczuć w kontekście migracji, czyli pobytu w Polsce. Podstawę analizy stanowią dane z obserwacji imigranckich grup społecznościowych na Facebooku w latach 2017–2019, blogi, wideoblogi oraz reportaże o życiu imigrantek w Polsce. Analiza reportaży imigrantek z Białorusi, uzupełniona o kilka dodatkowych narracji internetowych, była realizowana w 2019 roku. Z kolei badanie blogów oraz wideoblogów imigrantek z Ukrainy oraz Rosji przeprowadzono w lutym oraz marcu 2020 roku. Większość analizowanych wypowiedzi dotyczy wizerunków Polski i Polaków przed pandemią. Podjęłam się jednak zadania, żeby odnieść się do wybranych elementów narracji imigrantek w nowej sytuacji epidemicznej.

Badana grupa imigrantek obejmuje osoby w wieku produkcyjnym, są to kobiety młode oraz w średnim wieku, aktywnie korzystające z nowych mediów. Ze względu na charakter analizowanych danych (wypowiedzi publikowane w Internecie w imigranckich mediach społecznościowych, reportażach, blogach) trudno dokładniej określić pewne cechy społeczno-demograficzne wszystkich osób, których opinie zostały przeanalizowane. Zdecydowana większość osób pracuje, część studiuje. Są osoby na początku migracji, są i takie, które mają dłuższy staż pobytu w Polsce. Jeden reportaż Białorusinki dotyczy emigracji powrotnej, ale ze względu na to, że zawiera poglądy dotyczące postrzegania charakteru Polaków został włączony do analizy. Aktywną grupą są kobiety z dziećmi. W badanej grupie znajdują się imigrantki w związkach homogenicznych lub mieszanych ze względu na narodowość. Ważną cechą jest miejsce zamieszkania migrantek w dużych miastach lub w pobliżu tych miast. Kolejną istotną cechą jest język komunikacji, zdominowany przez rosyjski w przypadku blogów oraz części dyskusji w mediach społecznościowych. Ze względu na eksploracyjny charakter badań tak zróżnicowana grupa badanych jest uzasadniona. Uzyskanych wyników nie można generalizować na całą populację imigrantek w Polsce, natomiast warto skonfrontować je z innymi badaniami na temat migracji oraz migrantek z krajów Europy Wschodniej. Jakościowy, niereaktywny charakter badań pozwala na zrozumienie

mechanizmów kształtowania się określonych wizerunków Polaków oraz poznanie opinii dotyczących dobrostanu imigrantek.

W badaniach własnych zastosowano obserwację oraz jakościową analizę treści. Poszukiwano odpowiedzi na pytania: Jakie cechy w charakterze Polaków dostrzegają imigrantki? Jak odczuwają zmiany we własnym życiu w związku z migracją? Teoretyczną podstawę analizy stanowi perspektywa socjologii emocji, w szczególności kulturowe koncepcje emocji, w których zwraca się uwagę na czynniki społeczne determinujące sposoby wyrażania emocji w określonych sytuacjach. Doświadczenie migracji stwarza możliwości poznania kultury emocjonalnej kraju przyjmującego, a także zrozumienia emocji imigrantek towarzyszących ich adaptacji. W kontekście postrzegania kraju przyjmującego konieczne było również odniesienie do problematyki stereotypów narodowych.

Tekst składa się z kilku części. Na początku przedstawiam perspektywę teoretyczną w odniesieniu do problematyki emocji w kontekście doświadczeń migracyjnych. Następnie omawiam materiały wykorzystane do analizy. W dalszej części artykułu opisuję oraz wyjaśniam podstawowe kategorie doświadczeń emocjonalnych w odniesieniu do cech charakteru Polaków oraz indywidualnego dobrostanu imigrantek, poddaję refleksji postrzeganie Polski oraz Polaków w sytuacji pandemii.

Migracyjna perspektywa w kontekście socjologii emocji oraz mechanizmów stereotypizacji

Istnieje bogata literatura socjologiczna na temat postrzegania kraju przyjmującego czy wzajemnego postrzegania migrantów i społeczeństwa przyjmującego, przedstawiana w oparciu o kategorię stereotypów, obrazów, ewolucji narracji imigranta jako obcego wobec społeczeństwa przyjmującego lub w odniesieniu do kategorii sąsiedztwa (np. Andrejuk 2015, 2018, Bachórz 2008, Budzyńska 2016, Dolińska 2019a, 2019b, Jurek 2016, Nedobiichuk 2018). Często badacze oraz badaczki opisywanego tematu posługują się pojęciem stereotypu. Stereotypy stanowią zespół uproszczonych przekonań na temat grupy własnej (autostereotyp) lub obcej (heterostereotyp), mających charakter oceniający i emocjonalny, pełniących funkcje adaptacyjne oraz tożsamościowe. Stereotypy są istotnym elementem kultury (Boksański 1997). Część badaczy preferuje użycie takich pojęć, jak „obraz” lub „wizerunek”, które tworzą szerszą perspektywę, obejmującą również pozastereotypowe elementy postrzegania innych grup społecznych, w tym doświadczenia oraz obserwacje osobiste, obraz postrzegany jako bardziej dynamiczny niż stereotyp (Golemo 2010, Nalewajko 2012: 20). Obraz innych grup narodowościowych pod wpływem różnych zdarzeń oraz osobistych kontaktów może się zmieniać, zwłaszcza dla imigrantów. Zmienność stereotypów narodowych może być powiązana z wieloma czynnikami natury historycznej, politycznej, społeczno-kulturowej, ekonomicznej w kraju wysyłającym i przyjmującym,

a także z czynnikami natury tożsamościowej i biograficznej imigrantek. „Stereotypy konstytuują i konstruują społeczne *universum*, stając się częścią wiedzy na temat otaczającego świata. Przy tym nie jest ważne, czy wiedza ta jest prawdziwa, istotne jest, że za taką jest uważana i jako taka rodzi realne konsekwencje (...)” (Budyta-Budzyńska 2016: 229). Stereotypy narodowe mogą albo sprzyjać integracji imigrantek albo rodzić napięcia oraz potęgować poczucie dystansu społeczno-kulturowego. Z kolei zmienność poczucia obcości w kierunku swojskości imigrantek stanowi jeden z istotnych elementów ich dobrostanu.

W kontekście postrzegania pobytu w Polsce i polskiego rynku pracy przez kobiety z krajów byłego ZSRR warto przywołać prace Katarzyny Andrejuk (2015, 2018), a także raport z badań na temat opinii pracowników ukraińskich dotyczących pracy w Polsce przygotowany przez Otto Work Force Polska (2017). Ostatni pokazuje wysoki poziom otwartości Polaków na pracowników z Ukrainy (97%), zadowolenie ze stosunku Polaków do pracowników z Ukrainy (89%), poczucie zadowolenia z pracy (94%) oraz wysokości zarobków znacznej części osób badanych (90%) (ibidem: 3). W raporcie podkreśla się, że poziom satysfakcji z pracy wśród kobiet i mężczyzn jest taki sam, a poziom zadowolenia z relacji ze współpracownikami jest wyższy wśród kobiet niż mężczyzn (ibidem: 5). Inne badania pozwalają przyjrzeć się bardziej problemowym wizerunkom społeczeństwa przyjmującego. Katarzyna Andrejuk (2018: 12) zwraca uwagę na z jednej strony problem seksualizacji kobiet imigrantek z Ukrainy oraz przypadki ich dyskryminacji na polskim rynku pracy, a z drugiej strony – wskazuje na poczucie niezależności imigranckich pracownic oraz subiektywne odczucie mniejszej liczby praktyk seksistowskich w polskich firmach w porównaniu z firmami w Ukrainie. W innej publikacji autorka, odwołując się między innymi do perspektywy samozatrudnionych imigrantek z Europy Wschodniej, zwraca uwagę na postrzeganie przedsiębiorców w Polsce jako „spokojnych (opanowanych/ powolnych)”, co kontrastuje z obrazem „prędkich (błyskawicznie reagujących/gwałtownych)” przedsiębiorców z takich krajów, jak Rosja czy Białoruś (Andrejuk 2015: 245). To spostrzeżenie można odnieść do kategorii kultury emocjonalnej oraz różnic pomiędzy Polską a krajami byłego Związku Radzieckiego. Katarzyna Andrejuk wskazuje również na doświadczenie zachowań dyskryminujących w środowisku pracy ze względu na zajmowany wysoki status imigrantki, na przykład wyraz niechęci polskiej pielęgniarki wobec pani doktor pochodzącej z Ukrainy (ibidem: 248).

Jak zauważa Krzysztof Jurek (2016), obraz Polski i Polaków w oczach imigrantów oraz imigrantek z Białorusi i Ukrainy jest zróżnicowany. „Imigranci cenią Polaków za patriotyzm, poświęcenie, ambicję, rodzinność, ale jednocześnie dostrzegają ich wady: egocentryzm, narzekanie, skąpstwo, zarozumiałość” (Jurek 2016: 124). Autor cytowanego badania zauważa również, że imigranci z Ukrainy, ze względu na historyczne uwarunkowania, nieco częściej wspominają o negatywnych cechach Polaków. Generalnie, imigranci oraz imigrantki z Białorusi i Ukrainy postrzegają Polskę pozytywnie w odniesieniu do przemian ekonomicznych oraz stosunkowo sprawnie funkcjonującej gospodarki.

W badaniach postrzegania kraju przyjmującego interesujące są analizy, które ukazują specyfikę życia rodzinnego w Polsce, relacji pomiędzy małżonkami oraz stosunek Polaków do dzieci. Według opinii Rosjan i Rosjank mieszkających w Gdańsku, odmienna jest postawa Polaków w sposobie wychowania dzieci, skupiona na uwadze, rozmowie, bardziej partnerskim podejściu (Bachórz 2008: 100). Panie komentują wyższą pozycję społeczną kobiet w Polsce, przejawiającą się w szacunku wobec nich (ibidem: 101). Polacy są postrzegani jako normalni, zwyczajni, uprzejmi, ale także zauważano sztuczność pewnych sytuacji związanych z uprzejmością kontrastowaną ze spontanicznością Rosjan. Dostrzegano poczucie dumy narodowej Polaków oraz przewrażliwienie społeczeństwa przyjmującego na sprawy przynależności narodowej (ibidem: 103–104).

Doświadczenie migracji pozwala rewidować dotychczasowe wyobrażenia na temat społeczeństwa przyjmującego, uczyć się kultury nowego społeczeństwa, a także konfrontować role dotyczące płci w kontekście życia społecznego oraz indywidualnego. Wchodzenie w nowe społeczeństwo odbywa się między innymi poprzez poznawanie kultury kraju migracji, istotne jest także zrozumienie kultury emocjonalnej. W analizie postrzegania mieszkańców kraju przyjmującego wykorzystuję pojęcie kultury emocjonalnej oraz ideologii emocjonalnych, czyli obowiązujących norm i przekonań, związanych z doświadczaniem oraz wartościowaniem emocji. „Kultura emocjonalna danego społeczeństwa uzewnętrznia się na wielu płaszczyznach życia społecznego. Jej aspektami są zarówno scenariusze wystąpień emocjonalnych i sposoby ekspresji emocji, jak i normy emocjonalne, wyobrażenia na temat emocji, wartości im przypisywane i język opisu doświadczeń emocjonalnych” (Sawicka 2015: 192). Interesujący jest obszar wyobrażeń oraz doświadczeń imigrantek odnośnie do wybranych aspektów kultury emocjonalnej polskiego społeczeństwa. Co imigrantki zaskakuje, które elementy tej kultury akceptują i przejmują, a które wydają się nie do zaakceptowania? To tylko część pytań, które pozwalają badaczom zrozumieć imigrancką wyobraźnię dotyczącą kultury emocjonalnej kraju pobytu.

Kategorią ideologii emocjonalnej jako swoistych ram interpretacji, będącej wyrazem kultury emocji danego społeczeństwa, posługuje się Arlie Russel Hochschild (1979, 2012). Ideologie emocjonalne przyswajane są w toku socjalizacji, określają odpowiednie do sytuacji sposoby wyrażania uczuć oraz reakcji emocjonalnych (Turner, Stets 2009: 51). Hochschild zwraca uwagę na ideologie emocjonalne wobec płci (Hochschild 1989). Wyróżnia ona ideologię tradycyjną, egalitarną oraz przejściową (por. Turner, Stets 2009: 57). Tradycyjna ideologia zakłada, że miejsce kobiety jest w domu, ma ona prowadzić dom oraz opiekować się dziećmi, czerpiąc z tego poczucie zadowolenia. W egalitarnej ideologii akceptowana jest norma, że kobiety i mężczyźni pracują poza domem oraz opiekują się dziećmi. W tym modelu poczucie satysfakcji idzie w parze z równomiernym podziałem obowiązków. Według ideologii przejściowej jeden z partnerów zakłada, że to dobrze, jeśli poza pracą mąż lub żona w większym stopniu angażuje się w opiekę nad dziećmi. Wyznawane ideologie płci wpływają na odczuwane

emocje, na przykład wstydu, winy, złości, kiedy nie udaje się podobać wyznawanym normom w sprawowaniu opieki nad dziećmi. Koncepcje kobiecości oraz macierzyństwa wyniesione z domu imigrantek są konfrontowane z normami panującymi w Polsce.

Postrzeganiu kultury emocjonalnej kraju przyjmującego towarzyszą procesy stereotypizacji, które oddziałują na opinie imigrantek. Krzysztof Mudoń (2002: 122) podkreśla, że stereotypizacji mogą podlegać nie tylko informacje o ludziach, przedstawicielach innej narodowości, ale również wytwory kultury symbolicznej, a za taką, w mojej opinii, wypada uznać kulturę dotyczącą sposobu wyrażania emocji w określonych sytuacjach społecznych. Jak doświadczenia pobytu i ich subiektywna ocena składają się na postrzeganie społeczeństwa przyjmującego i jego kultury emocjonalnej? Można przypuszczać, że osoby, które pozytywnie oceniają przebieg własnej migracji będą akcentować w postrzeganiu kultury emocjonalnej kraju przyjmującego bardziej korzystne jej cechy. Z kolei osoby, które czują się niezadowolone z decyzji migracyjnej oraz borykają się z przykrymi doświadczeniami, będą w większym stopniu skupiać się na negatywnych aspektach stereotypowego obrazu społeczeństwa przyjmującego.

Jednym z aspektów dobrostanu jest poczucie sukcesu oraz towarzyszące mu zadowolenie lub, w przeciwnym przypadku braku satysfakcji z życia, doświadczenie porażki, która rodzi rozczarowanie, smutek, a czasem poczucie winy, wstydu lub złości. Dariusz Niedźwiedzki (2010) definiuje sukces jako spełnienie oczekiwań migracyjnych. „W procesie migracji pełnej oznacza on taką formę adaptacji do społeczeństwa przyjmującego, która pozwala na lepsze niż w kraju pochodzenia zaspokajanie potrzeb i realizację aspiracji życiowych. Porażką natomiast byłby powrót spowodowany brakiem spełnienia oczekiwań” (ibidem: 50). Inną przydatną kategorią analityczną może być praca nad emocjami w procesie redefiniowania własnej tożsamości w kontekście migracji lub doświadczenia emocjonalne imigrantek w poszczególnych obszarach życia (np. Krasnodębska 2013).

W literaturze przedmiotu (np. Pasamonik 2008, Niedźwiedzki 2010) podkreśla się zjawisko emancypacji kobiet na skutek migracji. Wskazuje się na ich poczucie podmiotowości oraz autonomii. Badania Anny Dolińskiej (2019b: 138) pokazują Polskę jako kraj imigracji „zarówno podobny jak i odmienny” dla kobiet z Ukrainy, Białorusi, Rosji. Role kobiet są bardziej wyemancypowane w Polsce. Niektóre imigrantki przyjmują te nowe role wchodząc w społeczeństwo przyjmujące oraz reformując własną kobiecość. Kobiety imigrantki mieszkające w dużych miastach odnajdują w Polsce większe poczucie komfortu w dbaniu o własny wizerunek oraz odczuwają mniejszą presję pod kątem założenia własnej rodziny. Imigrantki z Ukrainy podążają do Polski za lepszą jakością życia, odnajdując w kontekście udanych migracji poczucie godności oraz przestrzeń do samorealizacji (Dolińska 2019a).

Doświadczenia emocjonalne migrantów, jako wątek poboczny, były analizowane w badaniach z wykorzystaniem imigranckich mediów internetowych (grup dyskusyjnych w mediach społecznościowych, na blogach oraz forach). Na przykład Anita Brzozowska (2018: 94) wymienia przypadki lekceważącego lub protekcyjnego

traktowania imigrantów z Ukrainy w polskich urzędach i instytucjach świadczących usługi zdrowotne. Z drugiej strony, zwraca uwagę na istotną rolę poczucia bezpieczeństwa oraz stabilizacji w procesie integracji migrantów oraz migrantek. Do części przywołanych badań ponownie odniosę się we wnioskach.

Zastosowana metodologia

Zgodnie z humanistycznym paradygmatem badawczym próbuję zrozumieć świat subiektywnych doświadczeń imigrantek. W tym celu przyglądam się opiniom oraz spostrzeżeniom kobiet, które wyrażają oraz publikują w mediach online. Imigrantki z byłych krajów radzieckich, w tym z krajów Europy Wschodniej, stanowią swoistą grupę osób badanych. Podzielają część wspólnej historii, kultury, potrafią komunikować się w języku rosyjskim, łatwo uczą się języka polskiego, część osób może porozumieć się we własnych językach narodowych (np. Ukrainki i Białorusinki). W Polsce największa jest społeczność imigrantek z Ukrainy, która przeważa nad liczbą imigrantek z Białorusi i Rosji (Dolińska 2019b). Dużym ułatwieniem w adaptacji części imigrantek jest Karta Polaka, która umożliwia dostęp do edukacji oraz rynku pracy. Karta Polaka jest dostępna dla obywateli wszystkich dawnych krajów radzieckich na podstawie polskich korzeni w najbliższej rodzinie. W sytuacji Ukraińców dodatkowym ułatwieniem decyzji migracyjnej jest możliwość ruchu bezwizowego do Polski na 90 dni.

Imigrancka społeczność komunikuje się za pomocą nowych mediów, w tym mediów społecznościowych. Są to między innymi takie grupy na Facebooku, jak „Ukraińcy w Polsce”, „Białorusini w Polsce”, „Dziewczyny w Polsce. Warszawa”. Pierwsze dwie grupy są otwarte i skupiają wokół siebie osoby niezależnie od płci. Ostatnia jest grupą wyłącznie kobiecą, zamkniętą. W przypadku kobiecych sieci imigrantek istotną rolę odgrywa tożsamość budowana wokół płci oraz specyficznie kobiecych doświadczeń, w tym związanych z macierzyństwem oraz wychowaniem dzieci (Kanasz 2019). Kolejną ważną cechą wyróżniającą społeczność imigrantek z dawnych krajów radzieckich jest czas pobytu w Polsce: część z nich ma krótszy okres pobytu w Polsce, inne osoby mieszkają dłużej, a niektóre osoby już się zintegrowały z polskim społeczeństwem. Wymiana doświadczeń związanych z postrzeganiem Polski i Polaków jest szczególnie znacząca dla osób z krótszym stażem migracyjnym.

Pytania badawcze sformułowano następująco: W jaki sposób imigrantki postrzegają Polaków? Jak odczuwają zmiany we własnym życiu w związku z migracją? W celu odpowiedzi na te pytania wykorzystałam metody jakościowe, polegające na obserwacji uzupełnionej jakościową analizą treści wybranych reportaży i blogów. Obserwacja ukryta kilku imigranckich grup społecznościowych, skupiająca osoby pochodzące z Białorusi, Ukrainy, Rosji oraz innych krajów dawnego Związku Radzieckiego, odbywała się w okresie od czerwca 2017 roku do września 2018 roku. Codziennie czytałam posty oraz komentarze pojawiające się w trzech grupach społecznościowych,

zwracając szczególną uwagę na rolę mediów społecznościowych w życiu imigrantów (a zwłaszcza imigrantek), na specyfikę poruszanych problemów oraz oferowanego wsparcia. Interesował mnie również subiektywny obraz Polski i Polaków, który stosunkowo rzadko zawierały wypowiedzi internautów. W tym celu odnotowywałam powtarzające się wątki wynikające z obserwacji, nie skupiałam się na liczeniu przegłędanych materiałów. Dziennie były to dziesiątki postów oraz komentarzy. Naturalnie nie wszystkie mogły trafić w pole mojej uwagi, ponieważ media społecznościowe mają dynamiczny charakter, komentarze do postów mogą się pojawiać w różnym czasie, mogą być blokowane. Najwięcej postów dziennie pojawiała się w grupie „Ukraińcy w Polsce” oraz „Dziewczyny w Warszawie”, mniej publikowano w grupie „Białorusini w Polsce”. Dodatkowo 5–6 czerwca 2019 roku przeanalizowałam 123 internetowe wypowiedzi dotyczące poczucia zadowolenia z przyjazdu do Polski imigrantek skupionych wokół grupy „Dziewczyny w Warszawie”. W celu zachowania anonimowości uczestników skupiam uwagę na treściach merytorycznych przywoływanych wypowiedzi, które nie mogą zaszkodzić poczuciu dobrostanu imigrantek.

Wartościowym uzupełnieniem poczynionych obserwacji, kluczowym dla niniejszego artykułu, jest jakościowa analiza treści wybranych reportaży oraz blogów imigrantek na temat Polski, Polaków, doświadczeń adaptacyjnych w społeczeństwie przyjmującym. Wideoblogi zostały dobrane w oparciu o słowa kluczowe w języku polskim i rosyjskim: „Rosjanka w Polsce”, „Białorusinka w Polsce”, „Ukraińska w Polsce”, „imi-grantka w Polsce”. Wybierano blogi oraz reportaże z ostatnich dziesięciu lat, kierując się tym, żeby treści zawierały odniesienia do aspektów wizerunkowych, subiektywnych opinii imigrantek, a nie tylko skupiały się na informacjach (np. dotyczących legalizacji pobytu, kosztów utrzymania, wynajmu lub kupna mieszkania). Lista analizowanych wideoblogów oraz reportaży jest umieszczona w bibliografii. Obejmuje ona trzynaście reportaży relacji Białorusinek, trzy rosyjskie blogi oraz pięć ukraińskich blogów imigranckich. Pomimo stosunkowo niewielkiej liczby blogów oraz reportaży dostrzeżono powtarzające się wątki w komentarzach imigrantek na temat Polski i Polaków. Analiza wideoblogów, którą przeprowadzono po obserwacji mediów społecznościowych oraz po analizie reportaży Białorusinek, zasadniczo nie wniosła nowych wątków. Można zauważyć podobieństwo w wypowiedziach Białorusinek, Ukrainek, Rosjanek w odniesieniu do wymienionych cech charakteru Polaków. Niektóre imigrantki w wideoblogach próbują po pewnym czasie zmienić język relacjonowania z rosyjskiego na polski, co jest dla nich ważnym etapem adaptacyjnym, świadczącym o lepszej integracji ze społeczeństwem przyjmującym.

Warto odnotować, że wizerunki Polski mogą być nieco idealizowane lub uatrakcyjniane w wideoblogach w celu uzyskania większej liczby odbiorców. Należy również zaznaczyć, że postrzeganie Polaków w blogach i reportażach często dotyczy osób, które przyjmują aktywną, refleksyjną postawę wobec życia oraz pragną podzielić się własnymi doświadczeniami z innymi osobami (często potencjalnymi migrantami, co wynika z komentarzy czytelników blogów). Większość relacji opowiada o życiu

wielkomijskim imigrantek, którym w jakimś stopniu się powodzi. Wiele narratorek posiada lub zdobywa wyższe wykształcenie. Spojrzenie na Polskę dokonywane jest w porównaniu do krajów pochodzenia, ale z perspektywy sukcesu migracyjnego.

Zebrane dane poddano analizie tematycznej. W wyobrażeniach imigrantek na temat charakteru Polaków oraz specyficznej dla nich kultury emocjonalnej wyłoniono następujące kategorie analityczne: kultura uprzejmości, otwartość na innych, szacunek wobec życia prywatnego, kontrolowanie emocji, kultura narzekania, poczucie dumy narodowej, kombinatorstwo oraz przedsiębiorczość. Są to cechy, które przypisywano zarówno Polkom, jak i Polakom. Zaproponowany zestaw tematów nie wyczerpuje bogatej problematyki stereotypów narodowych, ale pozwala zrozumieć społeczne mechanizmy powstawania wybranych obrazów, jak również poznać ich specyfikę społeczno-kulturową, która często kontrastuje z emocjonalną poradziecką kulturą w krajach pochodzenia imigrantek. Dobrostan imigrantek ukazano w świetle poczucia podmiotowości oraz zadowolenia z migracji. Uwzględnienie problematyki dobrostanu jest pomocne w zrozumieniu sposobu konstruowania psychologicznych cech charakteru społeczeństwa przyjmującego.

Polacy w oczach imigrantek

Uprzejmość w kontaktach codziennych

W sferze kultury emocjonalnej Polacy opisywani są jako osoby życzliwe oraz opanowane. Ten obraz kontrastuje z odmienną kulturą emocji sąsiadujących krajów poradzieckich, w której ludzie są drażliwi, nieraz wybuchają gniewem. Imigrantki wiążą uprzejmość Polaków z sytuacją ekonomiczną w Polsce, z większym poziomem dobrobytu, który sprzyja łagodniejszym obyczajom. Kobiety zwracają uwagę na to, że ludzie są różni w każdym kraju, ale są jednomyślnie co do uprzejmości oraz życzliwości Polaków, którą obserwują w wielu sytuacjach życia codziennego. Białorusinka Marta, od dziewięciu lat mieszkająca w Polsce, podkreśla przyjazny stosunek wobec klientów w restauracjach, muzeach, teatrach (Tiszczenko 15.03.2017). Polaków opisuje jako przyjacielskich oraz sympatycznych, uprzejmych. Zwraca uwagę na uprzejmość mężczyzn wobec kobiet (także nieznanymi), którzy otwierają przed nimi drzwi, przepuszczają. Zauważa na ulicach uśmiechnięte osoby. Podobne obserwacje czyni na wideoblogu Rosjanka Anna Bachwałowa (2016). Zauważa ona przejawy uprzejmości Polaków w komunikacji miejskiej, w restauracji, urzędach, innych miejscach publicznych, w kolejkach w sklepie. W jej oczach uprzejmość Polaków idzie w parze ze spokojem oraz opanowaniem. Blogerka wiąże te cechy Polaków z dobrobytem. Inna Rosjanka podobnie postrzega Polaków jako otwartych oraz przyjacielskich (blog Olyapki). Mieszkając w Lublinie nie spotkała się z gorszym traktowaniem ze względu na narodowość. W ciągu pięciu lat odnotowała dwa przypadki nieuprzejmego

kontaktu (w sklepie ze strony sprzedawcy oraz w komunikacji autobusowej ze strony kierowcy). Imigrantki zwracają szczególną uwagę na uprzejmość Polaków wobec kobiet z dziećmi. „Co jeszcze bardzo się podoba – uprzejmi ludzie. Nieznajomi na ulicy uśmiechają się do mnie i dziecka przy kontakcie wzrokowym. Sprzedawcy w sklepie mogą pobawić się z dzieckiem, o coś je zapytać, zrobić komplement” (blog Olyapki). Zdziwiała ją, jak Polacy pomagają kobietom z wózkiem dziecięcym wejść do autobusu niskopodłogowego. Docenia uprzejmą obsługę w urzędach. Uprzejmość Polaków dostrzegają także Ukrainki mieszkające w Polsce (np. blogerka Helen Mazanova).

Przywołam jeszcze jedną wypowiedź Białorusinki, która wskazuje na powiązanie uprzejmości z poziomem dobrobytu. „Podoba mi się, że ludzie są tu bardziej uprzejmi, zrelaksowani i uśmiechają się znacznie częściej niż na Białorusi (choć nie jest to wina Białorusinów, nie jesteśmy tacy, życie takie jest). (...) Poza rzadkimi wyjątkami podoba mi się poziom obsługi”, stwierdza Ksenia z Białorusi (015.by 29.04.2019). Jednocześnie pojawiają się zastrzeżenia, że nie wszyscy ludzie w krajach pochodzenia imigrantek są nieuprzejmi i że część tych zachowań można wytłumaczyć za pomocą trudnej sytuacji życiowej rodaków.

Otwarcie na innych, ale szanujący granice prywatności

Kolejna cecha charakteru Polaków dostrzegana przez imigrantki dotyczy otwartości wobec migrantów z dawnych krajów radzieckich. Ciekawe refleksje dotyczą nawiązania przyjaźni z Polakami. Tu ukazują się pewne różnice w normach dotyczących relacji społecznych w Polsce, w Rosji, na Ukrainie czy na Białorusi. Inaczej wygląda przyjaźń po polsku: żeby się spotkać, trzeba się umawiać, nie można przyjść bez zapowiedzi, opowiada Alina, która 10 lat mieszka w Polsce (KakNamTam.Ru 2016). W krajach pochodzenia imigrantek akceptowane jest spotkanie przyjaciół bez uprzedniego planu. Białorusinka Jelena zauważa, że „Polacy swobodnie mogą rozmawiać z Wami na różne tematy, nie wgłębiając się w szczegóły swojego życia prywatnego. Dopiero po kilku latach bliskiej znajomości możecie dołączyć do kręgu zaufanych osób, którym można powierzyć «tajemnice» życia prywatnego” (Piesienko 01.03.2019).

Polacy szanują granice prywatności. Nie ma zwyczaju opowiadać o własnych problemach obcym ludziom, tylko osobom bliskim można powiedzieć o osobistych trudnościach (Anna Bachwałowa 2016). Przywoływana blogerka z Rosji wspomina tu o swojej starszej sąsiadce Polce, która nigdy nie narzeka na życie, zawsze odpowiada, że jest wszystko dobrze. W rozmowach codziennych blogerka odnotowuje zainteresowanie Polaków życiem w sąsiednich krajach (tamże). Ciekawe, że prowadzone popularne blogi imigrantek są oglądane, czytane i komentowane również przez Polaków.

Polacy są postrzegani jako otwarci na pomoc potrzebującym (Helen Mazanova w Polsce 2017). Jak wynika z wypowiedzi w mediach społecznościowych (grupa „Dziewczyny w Polsce. Warszawa”), imigrantkom podobają się w Polsce inicjatywy społeczne na poziomie lokalnym (zbiórki na rzecz osób potrzebujących, także w celu

spełnienia ich marzeń, inicjatywy w zakresie poprawienia jakości życia, Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy, 1% podatku na cele społeczne). Zwracają uwagę na brak bezdomnych zwierząt na ulicach wielkich miast.

Otwartość Polaków nie obejmuje wszystkich grup społecznych. Alina wspomina o ksenofobii, niechęci wobec osób o innym wyznaniu religijnym, na przykład wobec muzułmanów. Osoby z Ukrainy czy Rosji są bardziej akceptowane (KakNamTam. Ru 2016). W analizowanych mediach społecznościowych rzadko zdarzały się opinie o pogardliwym stosunku Polaków wobec imigrantów. Wspominały o tym imigrantki z Ukrainy w kontekście poszukiwania mieszkania na wynajem lub odnośnie do środowiska pracy. Białorusinka Olga wskazuje na zainteresowanie Polaków własnym życiem, a nie tym, co się dzieje u sąsiadów:

„Być może mam szczęście, że nigdy nie spotkało mi tu nic złego. Nikt ani razu nie powiedział mi, że po co tu przyjechałaś, wracaj do domu. Jednak liczni Polacy prawie nic nie wiedzą o Białorusi, chyba że słyszeli o Grodnie i Brześciu. W lokalnych mediach jest dość mało informacji o naszym kraju (...). Wydaje mi się, że Polacy skupieni są na własnym życiu wewnętrznym niż na tym, co dzieje się w sąsiednich państwach” (Grodno24.com 29.04.2019).

Imigrantki zwracają uwagę na poszanowanie życia prywatnego w Polsce. Chodzi między innymi o nieingerencję w decyzje młodych osób odnośnie do zakładania rodziny, posiadania dzieci. Tak o tym wypowiada się Białorusinka Ksenia:

„Podoba mi się szacunek wobec mojego życia osobistego (...). I nikt tu nie czeka, że w wieku 22 lat zrobisz karierę, będziesz miała męża oraz trójkę dzieci. Moi krewni chwytają się za głowę, kiedy im mówię, że bliżej trzydziestki pójdę na studia magisterskie, a w planach mam podciągnąć niemiecki oraz udoskonalić francuski, być może również włoski. A może i do Afryki skoczę?” (015.by 29.04.2019).

W analizowanych wypowiedziach internetowych imigrantki czują się na ogół akceptowane przez Polaków. Nie zawsze łatwo jest im odnaleźć przyjaciół w społeczeństwie przyjmującym, zwłaszcza na początku swojego pobytu oraz w sytuacji słabej znajomości języka polskiego. Przy dłuższym pobycie staje się to możliwe. Polacy są postrzegani jako osoby otwarte, szanujące granice prywatności. Ponadto Polacy wydają się osobami bardziej powściągliwymi w wyrażaniu własnych uczuć.

Kontrolowanie emocji jako norma społeczna

Co imigrantki w Polsce zaskakuje? Przede wszystkim odmienny stosunek do dzieci. Polacy raczej nie krzyczą na dzieci w przestrzeni publicznej, a starają się z nimi rozmawiać. Kolejny aspekt dotyczy wymaganego w firmach kontrolowania własnych emocji. Studentka z Ukrainy, prowadząca blog „Privet iz Polski”, zwraca uwagę na opanowanie i spokój Polaków, zwłaszcza w odniesieniu do dzieci. Podaje przykład dziecka,

któremu spadła taca i stłukły się naczynia w barze we wrocławskim zoo. Rodzice pocieszyli dziecko, uspokoili, przeprosili personel, opłacili stłuczone talerze. Wszystko odbyło się spokojnie. Kolejny przykład Ukrainki dotyczy opanowania gapowiczów, którym wypisywane są mandaty za brak ważnego biletu w komunikacji miejskiej. Również ze spokojem, bez awantury przyjmują mandat.

Anna Bachwałowa opowiada na wideoblogu o cierpliwym stosunku Polaków wobec dzieci. Podobne obserwacje czynią imigrantki z Białorusi oraz Ukrainy. Białorusinka Jelena z Gdyni tak opisuje własne doświadczenia:

„W przedszkolu mile mnie zaskoczyła postawa wobec dzieci – nie wolno tu na nie krzy-
czeć. Dziecko jest osobą. (...) Dzieci z przyjemnością chodzą do przedszkola. Na zebraniu
nigdy Państwu nie powiedzą otwarcie, że Pana/i dziecko zachowuje się źle, ponieważ tak
nie wolno, tak nieetycznie. Jedynie na osobności, przy pomocy odpowiednich słów wy-
jaśnią Pani/u, jak pomóc dziecku, żeby nie zachowywało się źle” (Piesienko 28.02.2019).

Wymóg kontrolowania emocji obejmuje również pracowników, o czym opowiada Białorusinka Weronika z Wrocławia:

„(...) organizacja pracy pozytywnie mnie zaszokowała. Za każde podniesienie głosu pra-
cownika zwalniam, tłumacząc to tym, że jeśli nie możesz kontrolować swoich emocji,
jesteś potencjalnie niebezpieczny dla zespołu. Było to dla mnie niezwykle, ponieważ na
Białorusi pod koniec każdego miesiąca obserwowałam ten sam scenariusz: wszyscy tupali
nogami, trzaskali drzwiami, płakali, pili walerianę i odchodzili” (Lady.tut.by 10.01.2018).

Podsumowując, Polacy w odróżnieniu od Ukraińców, Rosjan czy Białorusinów postrzegani są oczami imigrantek w analizowanych relacjach jako osoby bardziej opanowane, dla których normą jest poczucie kontroli nad emocjami. Opanowanie oraz spokój są oceniane pozytywnie. Wy tłumaczenie tych cech charakteru Polaków może być podobne do wcześniej wspomnianej uprzejmości, czyli poprzez wskazanie na większy dobrobyt w Polsce, ale także warto zwrócić uwagę na większe zaufanie społeczne Polaków. Gwałtowność reakcji emocjonalnych typowych w miejscu pracy w krajach pochodzenia imigrantek może wynikać ze swoistej strategii obronnej w sytuacji niskiego zaufania społecznego. Na opanowanie oraz spokój przedsiębiorców w Polsce wskazywały również we wcześniejszych badaniach imigrantki przedsiębiorczynie z krajów Europy Wschodniej (Andrejuk 2015).

Przyzwolenie na narzekanie a poczucie dumy narodowej

Skoro Polska jest postrzegana oczami imigrantek jako kraj o wyższym poziomie dobrobytu, to nieco zaskakująca jest kolejna cecha dostrzegana w charakterze Polaków. Warto przytoczyć kilka wypowiedzi imigrantek. „Jestem pewna, że gdyby istniały światowe zawody narzekania, Polacy zajęliby pierwsze miejsca. (...) Jeszcze

nie spotkałam żadnej pozytywnej sytuacji, w której Polak nie dostrzegłby negatywnego aspektu”, opowiada Białorusinka Marta (Tiszczenko 15.03.2017). Marta uważa, że Polacy lubią narzekać bardziej niż Białorusini. Z kolei inna Białorusinka, Anna, zauważa, że Polacy lubią wyrażać swoje niezadowolenie w polityce. „Wszyscy Polacy znają się na polityce oraz gwałtownie wyrażają swoje poglądy – najczęściej niezadowolenie” (Petrowa 22.03.2016).

W narracjach imigrantek wielokrotnie pojawia się obserwacja, że Polacy lubią narzekać na komunikację, drogi. Jedna z imigrantek z Ukrainy jest zaskoczona taką postawą, gdyż jej zdaniem Polska w tym obszarze wypada o wiele lepiej niż Ukraina (bloggerka Pani Immigrantka). Imigrantki często chwalą polskie drogi, komunikację miejską, aplikację „Jak dojadę”, ścieżki rowerowe czy udogodnienia dla osób niepełnosprawnych w miejscach publicznych. Nawiasem mówiąc, wspomniane narzekanie Polaków bierze się między innymi z tego, że punktem odniesienia czynią bardziej zamożne kraje Europy Zachodniej.

Z kulturą narzekania kontrastuje poczucie dumy narodowej społeczeństwa przyjmującego. Wiele imigrantek zauważa, że Polacy są dumni z tego, co jest polskie, z własnej kultury, historii, a nawet produktów wysokiej jakości. Pielęgnują własne tradycje, w tym obchodzenie świąt Bożego Narodzenia oraz Wielkanocy w gronie rodziny. Kibicują własnym drużynom. W tym kontekście widoczne jest podobieństwo z innymi badaniami wskazującymi na poczucie dumy narodowej Polaków z perspektywy imigranckiej (np. Bachórz 2008, Jurek 2016).

Przedsiębiorczość, kombinatorstwo oraz zarządzanie własnym wizerunkiem

Polacy, którzy wcześniej zostali ukazani jako otwarci, uprzejmi oraz panujący nad emocjami bywają przedstawiani jako osoby sprytne lub manipulujące w celu uzyskania osobistych korzyści. Polacy samodzielnie znajdują zatrudnienie (nie korzystają ze znajomości w Polsce), potrzebna jest umiejętność prezentacji siebie (a nie tylko wykształcenie), aktywna postawa czy nawet rozpychanie się, żeby znaleźć lepszą pozycję w sferze pracy. Takimi obserwacjami dzieli się na swoim blogu Ukrainka od dłuższego czasu mieszkająca w Polsce (Osia). Z kolei Białorusinka Jelena ostrzega własnych rodaków, że w kontaktach biznesowych z Polakami należy zachować ostrożność.

„Polaków nazywają wielkimi kombinatorami, i z taką opinią trudno się nie zgodzić, jeśli mówimy o pomysłach biznesowych lub biznesowym partnerstwie. Według mnie Białorusini są o wiele bardziej otwarci, uczciwi oraz prawdziwi, dlatego możemy przegrać. Tu każda informacja może być wykorzystana przeciwko Wam. Dlatego najpierw trzeba sto razy przemyśleć, a potem mówić”, stwierdza Białorusinka Jelena (Piesienko 01.03.2019). Z kolei na społecznościowej grupie ukraińskiej pojawiały się ostrzeżenia wobec nieuczciwych polskich pracodawców.

W opozycji wobec negatywnie postrzeganego kombinatorstwa znajduje się pracowitość oraz przedsiębiorczość Polaków. Przytoczę słowa Białorusinki Jany: „Polacy są bardziej pracowici i potrafią organizować swój dzień. Wielu z nich dąży do zorganizowania własnej działalności. Oni są bardziej komunikatywni, otwarci na znajomości. Tak myślę dlatego, że mają więcej możliwości (...)” (Popkova 2015).

Polki oraz Polacy są postrzegani jako osoby, które dbają o siebie: o swój wygląd, zdrowie, odpoczynek, uprawiają sport. Motyw ten towarzyszy wielu narracjom w reportażach oraz blogach. Stanowiska imigrantek w kontekście zewnętrznego wizerunku kobiet w społeczeństwie przyjmującym są zróżnicowane. W zarządzaniu własnym wizerunkiem Polki nie muszą codziennie wyglądać odświętnie, wyżej ceni się komfort oraz wygodę. Pojawiają się spostrzeżenia świadczące o przewadze wizerunku młodych kobiet z dawnych krajów radzieckich nad codziennym wizerunkiem młodych Polek (np. Lady.tut.by, Wnieszenie polki ochien proigrywajut naszym dziewczynom, 10.01.2018), ale to są uwagi najczęściej imigrantek z krótszym stażem pobytu w Polsce. Na ogół w wielu wypowiedziach jest podkreślany styl oraz elegancja polskich kobiet oraz mężczyzn.

Dobrostan imigrantek

Poczucie podmiotowości, godności

Jak wskazywano w innych badaniach migracyjnych (np. Dolińska 2019b), w wyniku migracji do Polski kobiety zyskują poczucie podmiotowości, odnajdują więcej możliwości decydowania o sobie, więcej swobody i wolności. Do podobnych obserwacji dochodzę na drodze analizy zebranych materiałów internetowych, w których imigrantki opowiadają o własnych doświadczeniach migracyjnych. Wątki możliwości decydowania o sobie, w wyborze studiów, pracy, spędzenia czasu wolnego, podróży, zanurzenia się w konsumpcji bądź bardziej świadome podejście wobec ekologii to są przykładowe tematy, które pojawiały się w dyskusjach w mediach społecznościowych oraz analizowanych reportażach oraz blogach. Warto w tym miejscu zauważyć, że niektóre imigrantki borykają się z pogorszeniem ich sytuacji życiowej na skutek przemocy domowej, zdrady, oszustwa lub innych trudności. Takie anonimowe apele o pomoc pojawiały się w imigranckich mediach społecznościowych dla kobiet. Z kolei relacje w analizowanych blogach oraz reportażach dotyczą udanych historii migracyjnych.

Ciekawych obserwacji dostarcza spojrzenie na redefiniowanie własnej tożsamości w odniesieniu do nowo odkrywanych, bardziej egalitarnych ideologii płci, w większym stopniu obecnych w Polsce niż w krajach pochodzenia imigrantek, w których dominują tradycyjne bądź przejściowe wzorce. W refleksjach na temat Polski i Polaków panie wspominają, że w Polsce mężczyzna jest w dużym stopniu zaangażowany w wychowanie dzieci, spędza z nimi wolny czas, co obserwują w przestrzeni

publicznej. „Mówiąc obiektywnie, mężczyźni wykonują tu prace w domu tak samo jak kobiety. Nie jest istotne czy mężczyzna pracuje zarobkowo czy nie, on również powinien wstawać w nocy do dziecka, pomagać żonie”, stwierdza Białorusinka Jelena (Piesienko 01.03.2019). Pojawia się również spostrzeżenie, że Polki mogą rozwieść się ze swoimi partnerami na podstawie niewystarczającego zaangażowania w opiekę nad dziećmi. Jest to raczej niespotykane w krajach pochodzenia imigrantek, gdzie dominują tradycyjne lub przejściowe ideologie płci.

Wielokrotnie wspomniany dobrobyt Polski na tle Ukrainy, Białorusi czy Rosji zmienia odczucia imigrantek w kontekście ich roli opiekuńczej. Pani Immigrantka na wideoblogu opowiada o bardzo dobrej jakości produktów spożywczych w Polsce, także większości półproduktów (poza pierogami z mięsem). Na Ukrainie nigdy nie sięgnęłaby po półprodukty, a w Polsce zrozumiała, że tu są dobrej jakości i że nie ma wstydu z nich korzystać, zaoszczędzając tym samym czas na spacer z dziećmi. Inne Polki-matki małych dzieci również korzystają z takich rozwiązań, zauważa Pani Immigrantka. Bycie dobrą matką to nie tylko gotowanie potraw domowych, to także czas spędzany razem z rodziną. W przedstawionym przykładzie następują zmiany w postrzeganiu roli dobrej matki na skutek spotkania z odmiennym wzorem macierzyństwa w kraju migracji.

Poczucie zadowolenia z migracji do Polski

Czy imigrantki są zadowolone z przyjazdu do Polski? Odniosę się do obserwacji dyskusji w dniach 5–6 czerwca 2019 roku 123 internetowych wypowiedzi (niewywołanych przez badacza) w grupie społecznościowej na Facebooku „Dziewczyny w Polsce. Warszawa”. Powtarzające się powody zadowolenia imigrantek z dawnych krajów radzieckich (głównie Ukrainy, Białorusi, Rosji) dotyczą przede wszystkim niezależności finansowej, wśród innych motywów wymienia się czystość na ulicach oraz „mniej chamstwa i złości w ludziach”. Bardziej zadowolone z pobytu w Polsce są osoby, które mają rodziny, mieszkanie, pracę. Pojawił się taki głos, że pomijając kwestie legalizacji pobytu oraz braku własnego mieszkania, w Polsce można „żyć w pełni komfortowo”.

Z moich ponadrocznych obserwacji dyskusji internetowych imigrantek z dawnych krajów radzieckich sąsiadujących z Polską wynika, że dla wielu z nich Polska jest pociągająca ze względu na wyższe zarobki, mniejszą biurokrację (nie dotyczy legalizacji pobytu, zwłaszcza na początku migracji), bliskość kulturową, większe obszary wolności oraz większe możliwości wyboru (na przykład w edukacji). Wysoko cenią jakość polskich produktów oraz lubią polską kuchnię. Co imigrantkom nie podoba się w Polsce? Za zdecydowanie nieprzyjemne doświadczenia wiele osób uznaje proces ubiegania się o legalizację pobytu. Wśród innych negatywnych doświadczeń wymieniany był pogardliwy stosunek innych Polaków (nieczęsto), przekraczanie granicy, dostęp do służby zdrowia (kolejki do specjalistów), wezwanie karetki ograniczone do sytuacji krytycznych, szpitalne warunki pobytu (na przykład jedzenie).

Postrzeganie Polski i Polaków w lustrze nowej sytuacji epidemicznej

Uwzględnienie pandemii, zamknięcia granic, w niektórych sytuacjach rozdzielenia rodzin, utraty pracy, choroby lub śmierci kogoś bliskiego, wymuszonej zdalnej nauki dzieci i młodzieży, pogorszenia sytuacji życiowej części imigrantek może w pewnym stopniu zmodyfikować postrzeganie kraju przyjmującego w dłuższej perspektywie czasu. Ta kwestia wymagałaby odrębnych badań długofalowych. W tym artykule podzielę się wstępnymi refleksjami. W obecnej sytuacji rozprzestrzeniania się epidemii obserwuję w imigranckich wypowiedziach internetowych zarówno utrwalenie dotychczasowych obrazów sprawnie działającego państwa polskiego, na przykład w organizowaniu działań skierowanych na ochronę zdrowia ludności, jak również pojawieniu się głosów krytycznych. Przykładów dostarcza reportaż Białorusinki z cyklu „Nasi za granicą” (Kuźmickaja 2020), komentarze na grupach Facebooka „Białorusini w Polsce”, „Ukraińcy w Polsce”, „Dziewczyny w Polsce. Warszawa”. W opiniach imigrantów z Białorusi Polska przedstawiona jest jako kraj, który dba o zdrowie obywateli. Dostrzegane są również problemy: zaniżenie statystyk osób chorych na COVID-19 oraz statystyk śmiertelności z powodu nowego wirusa; dyskusje polityczne wokół wyborów (Kuźmickaja 2020). Część imigrantek wskazuje na brak możliwości realizowania zdalnej nauki dzieci, na niechęć części najemców mieszkań, żeby zmniejszyć wysokość opłat oraz pomocną postawę innych właścicieli mieszkań, którzy odraczają lub zmniejszają opłaty („Dziewczyny w Warszawie”).

Imigrantki zwracają uwagę na postawę solidarnościową Polaków, pomoc oferowaną przez instytucje oraz samych mieszkańców. Powtarza się zatem element otwartości na innych, zwłaszcza osoby potrzebujące wsparcia. Pani Imigrantka na jednym z filmów wideo, opisującym kwarantannę w Polsce, opowiada o pomocy socjalnej organizowanej przez szkołę. Pokazuje paczkę żywnościową oraz jej zawartość. Opowiada o sposobie zaferowania pomocy, czyli o tym, że była zaproszona do szkoły telefonicznie o wyznaczonej godzinie, zapewniona, że nie tylko ona, ale inne rodziny również dostają takie wsparcie, doceniła fakt, że nie musiała stać w kolejce. Do żywności była dołączona kartka z przykładowymi potrawami, które można przygotować na bazie dostarczonych produktów. W innych krótkich relacjach wideo blogerka pochodząca z Ukrainy opowiada o wprowadzanych w Polsce ograniczeniach, a Polaków przedstawia jako osoby, które przestrzegają nakazu pozostawania w domu. Wymownym symbolem są puste ulice, zamknięte oraz owinięte taśmą place zabaw dla dzieci, a także zasłonięta czarną folią społecznościami wypożyczalnia książek w pobliskim parku.

Wnioski oraz końcowe refleksje

Podsumowując, obraz Polski z perspektywy imigrantek jest związany z wyższą jakością życia kraju przyjmującego, która wpływa na kulturę uprzejmości oraz życzliwości Polaków w życiu codziennym. Polacy postrzegani są jako otwarci wobec imigrantek

z Białorusi, Ukrainy, Rosji, chociaż czasami okazują poczucie wyższości lub protekcjonalizmu. Dobrobyt Polaków imigrantki wiążą także z kulturą panowania nad emocjami. Doceniają spokojne rozmowy Polaków z dziećmi, unikanie krzyku. Dostrzegają poczucie spokoju również w innych sytuacjach w miejscach publicznych oraz w pracy. W analizowanych materiałach wielokrotnie powtarzał się wątek poczucia stabilności oraz spokoju, które migrantki odczuwały w Polsce. Wynik ten przypomina wcześniejsze ustalenia Anity Brzozowskiej (2018) w odniesieniu do imigrantów z Ukrainy. Ponadto, jak pokazała moja analiza jakościowa, imigrantki odnajdowały w sobie większe poczucie podmiotowości w związku z poszanowaniem w Polsce życia prywatnego, większej równości w podziale ról domowych pomiędzy mężczyznami oraz kobietami. Taki wynik jest zbieżny z tym, który uzyskiwała Anna Dolińska (2019a). Powracając do mojej analizy postrzegania charakteru Polaków w kategoriach kultury emocjonalnej, należy również wspomnieć o tym, że imigrantki podkreślały poczucie dumy narodowej Polaków, a zaskakiwało ich narzekanie Polaków. Polacy bywali postrzegani jako osoby pracowite i przedsiębiorcze, ale czasem widziano w nich kombinatorów.

Ze względu na bliskość kulturową imigrantki z dawnych krajów radzieckich rozumieją i akceptują zwyczaje panujące w Polsce (por. Jurek 2016). Stosunkowo szybko uczą się języka polskiego, potrafią komunikować się z mieszkańcami. Jak wynika z analizowanych dyskusji w mediach społecznościowych, z decyzji migracyjnej zadowolone są osoby pracujące w sektorze prac wymagających wysokich kwalifikacji, samozatrudnione czy takie, którym ułożyło się życie rodzinne. Nie każdej imigrantce udaje się odnaleźć w Polsce, z różnych powodów powraca się do swoich krajów. W ostatnich latach rośnie jednak liczba osób chętnych, które wyruszają do Polski w poszukiwaniu lepszego życia, a Polaków postrzegają jako bliskiego sąsiada, którego można stosunkowo łatwo zrozumieć. Przed wyjazdem do Polski chętnie czytają dostępne imigranckie media społecznościowe, blogi, reportaże, poszukując informacji praktycznych, ale również subiektywnych odczuć mieszkających już w Polsce migrantek.

Artykuł nie wyczerpuje wszystkich aspektów wizerunkowych Polaków, skupia się jedynie na wybranych – istotnych w kontekście kultury i ideologii emocjonalnych – aspektach. W refleksji końcowej warto wskazać czynniki, które wpływają na takie, a nie inne postrzeganie charakteru Polaków. Bardziej pozytywny obraz ukazywany jest w relacjach osób, dla których migracja do Polski oznaczała poprawienie ich sytuacji życiowej. Pozytywne wizerunki dominowały także w opiniach imigrantek posiadających polskie korzenie lub zintegrowanych z polskim społeczeństwem. Istotne znaczenie ma także czynnik obiektywny w postaci warunków oraz jakości życia w Polsce.

Bibliografia

- Andrejuk K. (2015), Bycie imigrantką jako zasób i jako bariera. Prowadzenie działalności gospodarczej w Polsce w narracjach imigrantek z krajów byłego ZSRR, *Studia Socjologiczne* 216 (1), s. 229–258.

- Andrejuk K. (2018), Entrepreneurial strategies as a response to discrimination: Experience of Ukrainian women in Poland from the intersectional perspective, *Anthropological Notebooks* 24(3), s. 25–40.
- Bachórz A. (2008), Obraz kultury polskiej w oczach Rosjan w Gdańsku, *Acta Cassubiana* 10, s. 92–109.
- Bolszański Z. (1997), *Stereotypy a kultura*. Wrocław: Fundacja Na Rzecz Nauki Polskiej.
- Brzozowska A. (2018), Społeczne zakotwiczenie w klasowo-etnicznych formach tożsamości a integracja polskich i ukraińskich migrantów, *Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny*, nr 1, s. 69–99.
- Budyta-Budzyńska M. (2016), Postrzeganie kraju i społeczeństwa przyjmującego przez imigrantów – polscy imigranci na Islandii, *Studia Socjologiczne*, nr 1 (220), s. 223–248.
- Dolińska A. (2019a), Socio-economic costs of systemic transformation in Ukraine in the lens of the biographical experiences of Ukrainian female migrants to Poland. *Qualitative Sociology Review*, nr 4, s. 140–160.
- Dolińska A. (2019b), The gender-related lifestyle changes and choices of female white-collar migrants from Ukraine, Belarus and Russia in Poland, *Central and Eastern Migration European Review*, nr 2, s. 123–144.
- Golemo K. (2010), *Obraz Polski i Polaków we Włoszech. Poglądy, oceny, opinie*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Jurek K. (2016), *Tożsamość imigrantów z Białorusi i Ukrainy. Wchodzenie w polskie społeczeństwo*, Lublin: Wydawnictwo KUL.
- Hochschild A.R. (1979), Emotion work, feeling rules, and social structure, *American Journal of Sociology*, nr 5, s. 551–575.
- Hochschild A.R. (1989), *The second shift: working parents and the revolution at home*. New York: Wiking Press.
- Hochschild A.R. (2012), Praca emocjonalna, reguły odczuwania i struktura społeczna, tłum. K. Serkerdej, w: M. Rajtar, J. Straczk (red.), *Emocje w kulturze*, Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Narodowe Centrum Kultury, s. 213–239.
- Kanasz T. (2019), Sieci wsparcia kobiet-imigrantek w Polsce: roczna obserwacja mediów społecznościowych, w: E. Grudziewska, Mikołajczyk M., Zozula J. (red.), *Pomoc społeczna i praca socjalna w dobie dynamicznych przemian społecznych*, Warszawa: Wydawnictwo APS, s. 265–276.
- Krasnodębska A. (2013), Doświadczenia emocjonalne kobiet pracujących za granicą. Wspomnienia i refleksje migrantek z województwa opolskiego, *Opuscula Sociologica*, nr 2, s. 47–64.
- Mudoń K. (2002), Stereotyp, w: K.W. Frieske, H. Kubiak, G. Lissowski, J. Mucha, J. Szacki, M. Ziółkowski (red.), *Encyklopedia socjologii*, t. IV. Warszawa: Oficyna Naukowa, s. 119–123.
- Nalewajko M. (2012), *Nieznani a bliscy. Historyczne i społeczne uwarunkowania recepcji polskiej imigracji przełomu XX i XXI wieku w Hiszpanii*. Warszawa: Instytut Historii PAN.
- Nedobiichuk N. (2018), Polacy i Ukraińcy we wzajemnych profilach stereotypowej percepcji, w: M. Lubicz Miszewski (red.), *Imigranci z Ukrainy w Polsce. Potrzeby i oczekiwania, reakcje społeczne, wyzwania dla bezpieczeństwa*. Wrocław: Wydawnictwo Akademii Wojsk Lądowych, s. 17–29.
- Niedźwiedzki D. (2010), *Migracje i tożsamość. Od teorii do analizy przypadku*. Kraków: Zakład Wydawniczy NOMOS.

- OTTO Work Service Polska (2017), Raport „Opinia pracowników z Ukrainy na temat pracy w Polsce 2017”, <https://www.ottoworkforce.pl/opinia-pracownikow-z-ukrainy-na-temat-pracy-w-polsce-raport-2017/> [data dostępu: 05.05.2020].
- Pasamonik B. (2008), Imigrantki w społeczeństwach Zachodu. Emancypacja i integracja. *Kultura i Społeczeństwo*, nr 2, s. 57–78.
- Sawicka M. (2015), Pojęcie kultury emocjonalnej jako narzędzie analizy socjologicznej. *Kultura i Społeczeństwo*, nr 1, s. 181–195.
- Turner J.H., Stets J.E. (2009), *Socjologia emocji*, tłum. M. Bucholc, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Reportaże oraz relacje internetowe białoruskich imigrantek:

- 015.by. Istorija pieriejezda białoruski w Polsce: „Roditeli vyrastili mienia s ideej «walit», no poniatia nie imieli, kak eto sdzielat” [История переезда белоруски в Польшу: “Родители вырастили меня с идеей “валить”, но понятия не имели, как это сделать”], 29.04.2019. Na podstawie informacji z blogu na Facebooku Panajechaŭŭyja, <https://www.015.by/news/2277934/istoria-piereezda-beloruski-v-polsu-roditeli-vyrastili-mena-s-ideej-valit-no-ponatia-ne-ieli-kak-eto-sdelat> [data dostępu: 05.03.2019].
- Belnovosti.by. Zarplata zdes deystwitelno rastet. Żizń w Polsce głazami białoruski [«Зарплата здесь действительно растёт». Жизнь в Польше глазами белоруски], 04.12.2019, <https://www.belnovosti.by/obshchestvo/zarplata-zdes-deystvitelno-rastet-zhizn-v-polshe-glazami-beloruski> [data dostępu: 05.03.2019].
- Blog Panajechaŭŭyja, <https://www.facebook.com/panajechaŭŭyja/posts/> [data dostępu: 05.03.2019].
- Grodno24.com, Kak ustroitسيا na rabotu w Polsce. Licznyj opyt białoruski [Как устроиться на работу в Польше. Личный опыт белоруски], Na podstawie vkurier.by, 29.04.2019, <https://grodno24.com/belarus/kak-ustroitsya-na-rabotu-v-polshe-lichnyj-opyt-beloruski.html> [data dostępu: 05.03.2019].
- Gusztyn A., Białoruś on/off. Ja wiernulaś w Białaruś, cztoeby nauczit ženszczin zascziszczatsia [Беларуś on/off. «Я вернулась в Беларусь, чтобы научить женщин защищаться»], 08.12.2019, <https://naviny.by/article/20170409/1491727300-belarus-onoff-ya-vernulas-v-belaruschtoby-nauchit-zhenshchin> [data dostępu: 05.03.2019].
- Kakszinskaja O., Polaki obladajut zamieczatielnym czuwstwom jumora i obozajut wysmieiwat swoich politikow [Поляки обладают замечательным чувством юмора и обожают высмеивать своих политиков], 22.06.2013, <https://lady.tut.by/news/our-overseas/354129.html> [data dostępu: 05.03.2019].
- Karpickaja K., Białoruski goworiat, gdzie luczsze žit: w SSZA, Kanadie, Polsce ili Rossii [Белоруски говорят, где лучше жить: в США, Канаде, Польше или России], 18.09.2017, <https://nina.nn.by/?c=ar&i=196933&lang=ru> [data dostępu: 05.03.2019].
- Kuźmickaja P., „Snaczała my potieriali 300 tysiacz ewro na prokatie, a potom nas uwolili”. Białoruska o karantynie w Polsce [Сначала мы потеряли 300 тысяч евро на проекте, а потом нас уволили. Белоруска о карантине в Польше], 14.04.2020, <https://lady.tut.by/news/our-overseas/680510.html> [dostęp: 05.05.2020].
- Lady.tut.by, Kupit zdes kwartiru dieszewle czem snimat [Купить квартиру здесь дешевле, чем снимать], 11.01.2018, <https://lady.tut.by/news/our-overseas/576403.html> [data dostępu: 05.03.2019].

- Lady.tut.by, Wniesznie polki ochien proigrywajut naszym diewuszkam [Внешне польки очень проигрывают нашим девушкам], 10.01.2018, <https://lady.tut.by/news/our-overseas/576241.html> [data dostępu: 05.03.2019].
- New Grodno, Czto udiwilo bieforusku w Polsce? 7 interesnyh nabludienij [Что удивило белоруску в Польше? 7 интересных наблюдений], 26.05.2019, <https://newgrodno.by/novosti-belarusi/chto-udivilo-belorusku-v-polshe-7-interesnyh-nablyudenij/> [data dostępu: 05.03.2019].
- Petrowa A., Kurica nie ptica. Żizń bieforuski w Polsce [Курица не птица. Жизнь белоруски в Польше], 22.03.2016, <https://kyky.org/places/kuritsa-ne-ptitsa-zhizn-beloruski-v-polshe> [data dostępu: 05.03.2019].
- Piesienko A., Talonczik k tierapiewtu żdala miesiac [Талончик к терапевту ждала месяц. Рассказ белоруски о переезде в Польшу], 01.03.2019, <https://lady.tut.by/news/our-overseas/628107.html> [data dostępu: 05.03.2019].
- Piesienko A., W dietskome sadike zapreszczeno orat na dietiej [В детском садике запрещено орать на детей], 28.02.2019, <https://lady.tut.by/news/our-overseas/627889.html> [data dostępu: 05.03.2019].
- Popkowa K., Privet iz Polski. Bieforuska rasskazata o żizni wo Wrocławiu i o cenach na niedwiżimost, kotoryje mało czem otliczajutsia ot minskich [Привет из Польши. Белоруска рассказала о жизни во Wrocławiu и о ценах на недвижимость, которые мало чем отличаются от минских], 31.07.2015, <https://realt.by/news/article/15569/> [data dostępu: 05.03.2019].
- Tiszczenko A., Zdies uslowija truda diktujet robotnik [Здесь условия труда диктует работник], 15.03.2017, <https://lady.tut.by/news/our-overseas/535256.html> [data dostępu: 05.03.2019].

Wideo blogi imigrantek z Ukrainy i Rosji:

- Anna Bachwałowa. Blog o Polsce. Otnoszenie k detiam w Polsce [Анна Бахвалова. Блог о Польше. Отношение к детям в Польше], <https://www.youtube.com/watch?v=AuT0ErVeSCw> [data dostępu: 05.03.2019].
- Anna Bachwałowa. Blog o Polsce. Wieżliwost Polakow [Анна Бахвалова. Блог о Польше. Вежливость поляков], <https://www.youtube.com/watch?v=aHSyZpc732A> [data dostępu: 05.03.2019].
- Blog Olyapki, <https://olyapka.ru/2015/02/kak-i-zachem-my-pereekhali-v-polshu/> [data dostępu: 05.03.2019].
- Helen Mazanova v Polsce, Co zaskakuje każdego turystę w Polsce, <https://www.youtube.com/watch?v=yriMazhu4NU> [data dostępu: 05.03.2019].
- KakNamTam.Ru, Wywiad z Aliną, która już 10 rok ze swoją rodziną mieszka i pracuje w Polsce. Życie Rosjan w Polsce. 2016, <https://www.youtube.com/watch?v=-o5W5XAWQKU> [data dostępu: 05.03.2019].
- Osia, Żizn w Polsce. Czto mnie zdes nrawitsia, a czto niet? [Жизнь в Польше. Что мне здесь нравится, а что нет?], <https://www.youtube.com/watch?v=9bopC0xBLY8> [data dostępu: 05.03.2019].
- Privet iz Polski [Привет из Польши], <https://www.youtube.com/channel/UC4RbPMXAchVoW-ShiEkh7cmw> [data dostępu: 05.03.2019].
- Privet iz Polski, O polskom mientalitecie [Привет из Польши. О польском менталитете], <https://www.youtube.com/watch?v=65x587I59-o> [data dostępu: 05.03.2019].
- Жизнь в Польше [Żizn w Polsce], <https://www.live-in-poland.com/about> [data dostępu: 05.03.2019].
- Жизнь в Польше [Żizn w Polsce], Otlichiya Ukrainy i Polski, <https://www.live-in-poland.com/zhizn-v-polshe-otlichiya-ukrainy-i-polski> [data dostępu: 05.03.2019].

Пани Иммигрантка / Pani Immigrantka, Czto mienia udiwlaet w Polsce. Zizn w Polsce. Pereezd w Polsce semjei [Что меня удивляет в Польше. Удивительная Польша. Жизнь в Польше. Переезд в Польшу семьей], https://www.youtube.com/watch?v=_nW9hmnOxPw [data dostępu: 05.03.2019].

Пани Иммигрантка / Pani Immigrantka, <https://www.youtube.com/channel/UCnsLVw1gsMd-j505pzsSC6Mg> [data dostępu: 05.03.2019].

Пани Иммигрантка / Pani Immigrantka, Socialnaja pomoszcz so szkoly wo wriemia karantina. Karantin w Polsce. Koronawirus w Polsce [Социальная помощь со школы во время карантина. Карантин в Польше. Коронавирус в Польше], <https://www.youtube.com/watch?v=7ildUq8kUlk> [data dostępu: 20.05.2020].

Пани Иммигрантка / Pani Immigrantka, Karantin w Polsce 2020. Koronawirus w Polsce. Pandemija w Polsce [Карантин в Польше 2020. Коронавирус в Польше. Пандемия в Польше. Эпидемия в Европе], https://www.youtube.com/watch?v=UNxIhH_1-BY [data dostępu: 20.05.2020].

Imigranckie grupy społecznościowe na Facebooku:

Українці в Polsce

Białorusini w Polsce

Dziewczyny w Polsce. Warszawa („Dziewoczki w Polsce. Warszawa“)